

Bene Viktória<sup>1</sup>

## A polgári védelmi szakterület változásai 2000-től napjainkig, a lakosságvédelem tükrében

*A polgári védelem az I. világháborút követően a légoltalmi szervezetek megalakulásával kezdődött, és feladatrendszere egyre jobban kiterjedt. Többször újraszabályozták, és feladatai kibővültek, majd a légoltalom polgári védelmi szervezetté alakult át. Jelentős változást hozott a 2000-ben hatályba lépett első katasztrófavédelmi törvény, amelynek megfelelően megszületett a katasztrófavédelem. A 2000. évet követően a 2011. évi törvény módosításával újabb lényeges változás következett, amely során megalakult az integrált katasztrófavédelmi szervezet. Napjainkban az ország biztonságának fokozása érdekében az Alaptörvény kilencedik módosításával, a 2021. évi törvény megalkotásával, elfogadásával és rendszerbe állításával, valamint a Védelmi Igazgatási Hivatal létrejöttével egy új korszak kezdetének lehetünk részesei. A szerző tanulmányában a 2000. évtől napjainkig részletesen bemutatja a polgári védelmi szervezetek változását, és vizsgálja azok alkalmazkodását, tevékenységeit és esetleges nehézségeit napjaink új lakosságvédelmi kihívásaival szemben.*

**Kulcsszavak:** lakosságvédelem, polgári védelem, katasztrófavédelem

## Changes in the Field of Civil Protection From 2000 to the Present Day in the Light of Population Protection

*Civil defense began with the formation of air defense organizations after the First World War. From time to time, it was re-regulated several times and its tasks expanded, after which the transformation of air defense into a civil protection organization took place. A significant change was brought about by the first disaster management law, which entered into force in 2000, in accordance with which disaster management was established. After 2000, another important shift followed with the amendment of the 2011 Act, during which the integrated disaster management organization was formed. Today, in order to enhance the security of the country, we can be part of the beginning of a new era with the Ninth Amendment to the Fundamental Law, the creation, adoption and implementation of the 2021 Law, as well as the start of the work of the Defense Administration Office. The author presents in detail the change of civil protection organizations from 2000 to the present day, in which she examines the adaptation, activities and possible*

<sup>1</sup> Doktori hallgató, Nemzeti Közszolgálati Egyetem Katonai Műszaki Doktori Iskola; főtiszt, Honvédelmi Minisztérium Hatósági Főosztály Településrendezési Hatósági Osztály; e-mail: [bene.viktoria.sl@gmail.com](mailto:bene.viktoria.sl@gmail.com), [bene.viktoria@hm.gov.hu](mailto:bene.viktoria@hm.gov.hu); ORCID: 0000-0002-0319-4483.

*difficulties of civil protection organizations in the face of today's new challenges of population protection.*

**Keywords:** population protection, civil protection, disaster management

## Bevezetés

Hazánkban a polgári védelem megalakulása és időközbeni szakaszos átalakulása mindvégig a lakosságvédelmet mint alapvető célt helyezte fókuszba. A polgári védelmi szakterület tevékenységének változásai többértűen mutatkoztak. A korszerűsítések és fejlesztések folyamata változatos és karakteres volt, ami főként a szervezeti átalakulásokban, valamint a szakállomány felkészítésében és felkészültségében nyilvánult meg.

Napjainkban a magyar polgári védelem a katasztrófavédelem integrált részét képezi, a természeti és civilizációs katasztrófák során az integrált katasztrófavédelmi rendszerben biztosítja a lakosságvédelmi feladatokat.

A védelmi és biztonsági szabályozásban a már ismert elképzelései és kialakítása, valamint a jövőbeni átalakulása során is lényeges szerepe van a lakosságvédelmi feladatoknak.

Jelen sorok írásakor az Országgyűlés már elfogadta az Alaptörvény kilencedik módosítását, ugyanakkor annak hatálybaléptetése még csak a jövőben esedékes. E módosítás alapvetően újraszabályozta Magyarország különleges jogrendbeli működési szabályait, és a tanulmányomban vizsgált kérdéskörre így szükségszerűen hatást gyakorolt.

Az Alaptörvény kilencedik módosításának hatálybalépését követően a veszélyhelyzetre vonatkozó rendkívüli szabályok szövegszerűen jelentős változást szenvednek, a lényegi tartalom változása ugyanakkor – jelen tanulmány szempontjából – már egyáltalán nem olyan jelentős, ami alapvetően a különleges jogrendi szabályok átstrukturálásából következik.

Tanulmányomat az Alaptörvényre, a 2000-ben hatályba lépett első katasztrófavédelmi törvényre, a 2012-től alkalmazott második katasztrófavédelmi törvényre, a jelenleg hatálybalépés előtt álló, védelmi és biztonsági tevékenységek összehangolásáról szóló 2021. évi XCIII. törvényre, valamint a nemzetközi katasztrófa/veszély esetén történő segítségkérés és segítségnyújtás áttekintésére építem.

## A veszélyhelyzet Alaptörvény szerinti értelmezése

A veszélyhelyzet már az 1949. évi Alkotmányban is megjelent fogalmi szinten, de annak tartalmi elemét mindössze az állampolgárok élet- és vagyonbiztonságát veszélyeztető elemi csapások, illetőleg azok következményeinek elhárítása képezte. Mindez a kormányról szóló VII. fejezetbe ágyazva kapott létjogosultságot. Az Alaptörvény elfogadását megelőző 2010. évi vörösiszap-katasztrófa következményei kezelésének tapasztalataira tekintettel az Alaptörvény különleges jogrendről szóló részében viszont már önálló alcím alatt jelenik meg a veszélyhelyzet.

Az Alkotmány az elemi csapást, illetve az ipari szerencsétlenséget a szükséghelyzet fogalmával fedte le, és ilyen esetben a különleges jogrend bevezethetősége szempontjából a szükségállapot elrendelését tette lehetővé. Ezzel szemben az Alaptörvény az élet- és vagyonbiztonságot veszélyeztető elemi csapás vagy ipari szerencsétlenség esetén, valamint ezek következményeinek elhárítása érdekében már a veszélyhelyzet kihirdetését rögzíti.

Az Alaptörvény záró rendelkezéseiben a már elrendelt különleges jogrend esetére a szükségállapot után két „örököszt” nevez meg: a szükségállapotot, valamint a veszélyhelyzetet, függően a rendkívüli állapot bevezetésének kiváltó okától.

A *veszélyhelyzet* az Alaptörvény *különleges jogrendről* szóló részében sajátos és egyedi abban a vonatkozásban, hogy az egyetlen olyan rendkívüli helyzetet hivatott kezelni, amely nem fegyveres, illetve erőszakos fenyegetést jelent az ország alkotmányos rendjét tekintve.

Az Alaptörvény jelenleg hatályos tartalma szerint csupán egy cikkben taglalja a veszélyhelyzetre vonatkozó rendelkezéseit, az alábbiak szerint:

„53. cikk

(1) A Kormány az élet- és vagyonbiztonságot veszélyeztető elemi csapás vagy ipari szerencsétlenség esetén, valamint ezek következményeinek az elhárítása érdekében veszélyhelyzetet hirdet ki, és sarkalatos törvényben meghatározott rendkívüli intézkedéseket vezethet be.

(2) A Kormány a veszélyhelyzetben rendeletet alkothat, amellyel – sarkalatos törvényben meghatározottak szerint – egyes törvények alkalmazását felfüggesztheti, törvényi rendelkezésektől eltérhet, valamint egyéb rendkívüli intézkedéseket hozhat.

(3) A Kormány (2) bekezdés szerinti rendelete tizenöt napig marad hatályban, kivéve, ha a Kormány – az Országgyűlés felhatalmazása alapján – a rendelet hatályát meghosszabbítja.

(4) A Kormány rendelete a veszélyhelyzet megszűnésével hatályát veszti.”<sup>2</sup>

A veszélyhelyzet értelmezéséhez támpontként szolgálnak az Alaptörvény különleges jogrendre vonatkozó közös szabályai:

„54. cikk

(1) Különleges jogrendben az alapvető jogok gyakorlása – a II. és a III. cikkben, valamint a XXVIII. cikk (2)–(6) bekezdésében megállapított alapvető jogok kivételével – felfüggeszthető vagy az I. cikk (3) bekezdése szerinti mértéken túl korlátozható.

(2) Különleges jogrendben az Alaptörvény alkalmazása nem függeszthető fel, az Alkotmánybíróság működése nem korlátozható.

(3) A különleges jogrendet a különleges jogrend bevezetésére jogosult szerv megszünteti, ha kihirdetésének feltételei már nem állnak fenn.

(4) A különleges jogrendben alkalmazandó részletes szabályokat sarkalatos törvény határozza meg.”<sup>3</sup>

Mindezeket túl az Alaptörvényben utalás szintjén sem jelenik meg a veszélyhelyzet mint fogalom. Be kell érni azzal, hogy a különleges jogrend fogalmi körén belül keresünk támpontot az értelmezéshez. Ennek megfelelően az Alaptörvény *T)* cikke értelmében sarkalatos törvény eltérően is megállapíthatja a különleges jogrendben alkotott jogszabályok

<sup>2</sup> DRASKOVICH 2020.

<sup>3</sup> DRASKOVICH 2020.

kihirdetésének szabályait, az 1. és 9. cikk értelmében az Országgyűlés, illetve a köztársasági elnök különleges jogrendet érintő döntéseket hoz, valamint a 36. cikk (6) bekezdése értelmében az államadósság csökkentésére vonatkozó költségvetési rendelkezések betartásától lehetséges eltérni különleges jogrend idején, az azt kiváltó körülmények okozta következmények enyhítéséhez szükséges mértékben, vagy a nemzetgazdaság tartós és jelentős visszaesése esetén, a nemzetgazdasági egyensúly helyreállításához szükséges mértékben.

Az idézett szabályok alapján úgy értelmezhető a veszélyhelyzet, mint önállóan nevesített különleges jogrend, amely akkor rendelhető el a kormány által, ha az élet- és vagyonbiztonságot veszélyeztető elemi csapás vagy ipari szerencsétlenség történik. Nem lehet azt megelőzően kihirdetni, hanem csak a bekövetkezést követően. Érdekes gondolatjáték, hogy az életet veszélyeztető, de a vagyonbiztonságot nem fenyegető, tehát anyagi kárt nem okozó elemi csapás esetén elrendelhető-e a veszélyhelyzet. E kérdésre alább megtalálható a válasz, bár lehet vitatni. A veszélyhelyzet fennállásának időtartamára vonatkozóan nem található korlátozás az Alaptörvényben. A veszélyhelyzet tehát az „esemény” bekövetkezését követő kihirdetésétől az elrendelésre jogosult általi visszavonásig tart. Kérdéses marad, hogy amennyiben a veszély, illetve elhárításának áldozatául esik a kormány, milyen jogi helyzet állhat elő, de ennek taglalása jelen írás kereteit bőven meghaladja. A kormány rendeleti szabályai viszont már időbeli korlátozás alá esnek, bár az érvényben tartásra is ad lehetőséget a szabályozás. A különleges jogrenddel összefüggésben hozott rendelet ugyanakkor a veszélyhelyzet megszűntével hatályát veszti.

Megjegyzendő, hogy az Alaptörvény kilencedik módosítása ezt a problémát annyiban orvosolja, hogy maximálja a veszélyhelyzet fennállásának időtartamát, amely így mindösszesen harminc nap lehet. Ez ugyanakkor meghosszabbítható az Országgyűlés, vagy annak akadályoztatása esetén a köztársasági elnök által, ám a hosszabbításra vonatkozóan ilyen időbeli korlátot már nem határoztak meg, így a probléma lényegében megmaradt.

A különleges jogrend létjogosultsága kimondatlanul azon alapul, hogy az ország működése a normál – tehát nem különleges – körülmények között fennálló szabályok alapján nem biztosított, valamilyen „zavaró” körülmény azt akadályozza. Ez a „zavaró” körülmény nem lehet jelentéktelen, hiszen az elhárítása érdekében az alapjogok kevés kivétellel korlátozhatók, illetve felfüggeszthetők. Az Alaptörvény erre a helyzetre vonatkozóan alapvetően csak a keretet biztosítja, a működtethetősége szabályainak megalkotását már (mint azt az idő bizonyította, csekély garanciális korlátozást jelentő) sarkalatos törvények körébe utalja. Korlátozást annyiban fogalmaz meg, hogy az alapjogokat érintő törvényi szabályozási lehetőség mely jogokra nem terjed ki.

A veszélyhelyzet vonatkozásában leginkább releváns sarkalatos törvényi szintek:

- a 2011. évi CXIII. törvény a honvédelemről és a Magyar Honvédségről, valamint a különleges jogrendben bevezethető intézkedésekről;
- a 2011. évi CXXVIII. törvény a katasztrófavédelemről és a hozzá kapcsolódó egyes törvények módosításáról (2011. évi CXXVIII. törvény).<sup>4</sup>

<sup>4</sup> DRASKOVICH 2020.

Az utóbbi törvény hatályos megfogalmazása szerint azt kell alkalmazni az Alaptörvény 53. cikkében definiált veszélyhelyzet elrendelése esetén – bár ez alól a meghatározás alól a törvény maga számos kivételt említ.

A veszélyhelyzetről szóló fejezetben kiemelt helyen, elsőként rögzíti hosszasan, mégis példálózó jelleggel azokat az eseményeket, amelyek alapján a veszélyhelyzet elrendelhető.

Kiváltó okok a 2011. évi CXXVIII. törvény 44. §-a alapján az alábbiak lehetnek:<sup>5</sup>

- elemi csapások, természeti eredetű veszélyek, mint például árvíz, elháríthatatlan jégtorlasz vagy töltésszakadás;
- ipari szerencsétlenség, civilizációs eredetű veszélyek, mint például a szabadba került veszélyes anyag, nem tervezett radioaktív kiszóródás és egyéb sugárterhelés;
- egyéb eredetű veszélyek, mint például tömeges megbetegedést okozó humánjárvány vagy járványveszély, állatjárvány, ivóvíz célú vízkivétellel érintett felszíni és felszín alatti vizek haváriaszerű szennyezése, valamint a kritikus infrastruktúrák olyan mértékű működési zavara, amelynek következtében a lakosság alapvető ellátása több napon keresztül vagy több megyét érintően akadályozott.

### **A magyar polgári védelmi szakterület történeti áttekintése**

A lakosságvédelemre való törekvés az emberiség történetének kezdetétől jelen van. Megjelenését datálhatjuk akár az őskorra, az ókorra vagy a középkorra: minden időben meg kellett szervezni az ember védelmét a különféle természeti és civilizációs hatásoktól, amely tevékenység az adott korszak technológiai ismereteivel párhuzamosan folyamatos változásokon ment keresztül. A folyamat pedig mind a mai napig tart.

#### *A magyar polgári védelem történeti áttekintése 1999-ig*

A légi haditechnikai fejlődés az első harcoló, bombázó repülőgépekkel az I. világháborúban mutatta meg annak lehetőségét, hogy a mindaddig elérhetetlennek tűnő hátszágban található célokat, ipari és polgári létesítményeket támadjanak. Ennek veszélyét felismerve 1917-ben alakult meg a légoltalom mint védelem. A légvédelem mellett pedig hamarosan megkezdődtek az intézkedések a polgári védelmi szervezet alatt álló lakosságvédelem szabályozására, valamint kialakították a légi figyelő- és riasztórendszert. Az I. világháborút követően az 1930-as évek elejére Európa majdnem minden országában megalakultak a légoltalmi szervezetek. Magyarországon az 1933-ban létrejött Országos Légvédelmi Parancsnokság személyi állománya kidolgozta az ország légvédelmének rendszerét és szabályozását, amelyek keretében sor került a polgári légoltalom fejlesztésére, és előkészítették a polgári légvédelmi törvénytervezetet. Az 1935. évi törvény előírta

<sup>5</sup> 2011. évi CXXVIII. törvény a katasztrófavédelemről és a hozzá kapcsolódó egyes törvények módosításáról.

a polgári védelmi kötelezettségek szabályait. Az ország területét 7 légvédelmi kerületre osztották, és védelmi szempontok szerint osztályozták, valamint csoportosították. A honvédelemről szóló törvény 1939-ben vált hatályossá, benne megvalósult a légoltalommal kapcsolatos jog- és hatáskör új alapokra helyezése és annak egy irányítás alatt tartása. A stabil védelem nem tartott sokáig, mert a felépített légoltalom a II. világháború után széthullott.<sup>6</sup>

A légoltalom 1848 és 1962 között a belügyi tárca felügyelete alatt állt. 1949-ben soron kívül megkezdődött a légoltalom újjászervezése, amelynek jogi alapját a honvédelemről szóló 1939. évi törvény képezte. A háborús tapasztalatok alapján itt már a területi védelem került előtérbe, és a településeket, valamint az üzemeket három kategóriába osztották. 1950-ben megalakult a Belügyi Légoltalmi Országos Parancsnokság, amelynek feladatai között szerepelt a rendszer kiépítése, az óvóhelyek működőképességének felügyelete, védett létesítmények építtetése, valamint a lakosság önvédelmi felkészítése. 1953-ban a légoltalom hatásköre az országot érintő természeti és ipari katasztrófák elleni védekezést célzó teendőkkel bővült, az 1956-os forradalom után pedig már helyreállítási feladatokat látott el. Ezt követően, 1958-tól fő cél volt a légoltalom polgári védelmi fejlesztése. 1962 és 1972 között újra a honvédelmi tárca alárendeltségébe került. 1964-ben a légoltalom helyett új kifejezést vezettek be: a polgári védelmet, majd a polgári védelmi feladatok újbóli szabályozása vette kezdetét. A terület megőrizte függetlenségét, és nem vált a Magyar Néphadsereg részévé. Fő feladatai közé tartozott többek között a lakosságvédelem megszervezése, az ipari létesítmények védelme, a természeti és civilizációs katasztrófák elleni védekezés, valamint a tömegpusztító fegyverek csapásaival járó mentesítő-helyreállító munkálatokban való közreműködés. A polgári védelmi felkészítés alapja a nukleáris fegyverek elleni védekezés kidolgozása volt. A polgári védelem 1970-ben meghatározó szerepet kapott a katasztrófavédelmi rendszer feladatai közé tartozó árvízvédelemben, és bizonyította felkészültségét országos, fővárosi és megyei szinten mentő, fertőtlenítő és helyreállító munkálatok alkalmával.<sup>7</sup>

1972 és 1988 között lehetőség lett volna a polgári védelem és a honvédség integrálására, de ez nem történt meg. 1973-tól a polgári védelem nem rendelkezett katonai erővel, kizárólag polgári védelmi szervezetek, szakszolgálatok, valamint önvédelmi szervezetek alkották. 1977-ben az 1949. évi genfi egyezmény kiegészült, szabályozva a polgári védelem helyét, szerepét a nemzetközi hadijogban. A dokumentumban rögzítették a polgári védelem humanitárius feladatait és célját, a védelem biztosítását háborús események és katasztrófa alkalmával, valamint részletesen meghatároztak minden polgári védelmi teendőt. 1967 és 1988 között új óvóhelyeket jelöltek ki, illetve adtak át. A változások folyamatosak voltak, és szépen haladtak, majd ez időszak végén, 1988-ban létrejött a Hátországvédelmi Parancsnokság. Az átszervezések nem álltak meg, a komolyabb áttörés 1999 és 2000 közé tehető. Ebben az időszakban a katasztrófák elleni védekezés és a polgári védelmi felkészítés volt a legfontosabb feladat. Felmerült a polgári védelem szükségességének kérdése, de végül a szervezet fennmaradása mellett döntöttek.

<sup>6</sup> BERKI 2014.

<sup>7</sup> BERKI 2014.

1989-ben határozat született a polgári védelem országos irányításának változásáról. A határozatban a miniszteri tanács rendelkezései alapján rögzítették, hogy a polgári védelem a belügyi tárca alá került. 1999-ben megjelent az első katasztrófavédelmi törvény.<sup>8</sup>

*A magyar polgári védelmi szakterület változásai 2000–2011 között*

2000. január 1-jén hatályba lépett az 1999. évi LXXIV. törvény a katasztrófák elleni védekezés irányításáról, szervezetéről és a veszélyes anyagokkal kapcsolatos súlyos balesetek elleni védekezésről, amely új korszakot nyitott a polgári védelem hazai történetében. A törvény indoklásából kiderült, hogy hatálybalépése előtt nem rendelkezünk olyan jogszabállyal, amely egységesen szabályozta volna a védelmi tevékenység felső és alsó szintű cselekedeteinek rendjét. Mindezzel a jogalkotó célja arra irányult, hogy egy esetlegesen bekövetkező katasztrófa esetén a különböző szintű szervek tevékenységét szabályozzák, összehangolják, aminek érdekében egyúttal megteremtették egy új katasztrófavédelmi szerv a Belügyminisztérium alárendeltségébe tartozó rendvédelmi szerv, a BM Országos Katasztrófavédelmi Főigazgatóság (BM OKF) létrehozásának alapjait is. A katasztrófavédelmi feladatok végrehajtásában azt megelőzően részt vállaló szervek továbbra is fennmaradtak, és a csekély mértékben megváltozott szabályozási közegben az 1993. évi CX. törvény a honvédelemről, az 1996. évi XXXVII. törvény a polgári védelemről, valamint az 1996. évi XXXI. törvény a tűz elleni védekezésről, a műszaki mentésről és a tűzoltóságról alapján folytatták működésüket. Ugyanakkor az új hivatal felállítása nem csupán az egységes irányítás megteremtése által – megszüntetve így párhuzamosságokat is – tette hatékonyabbá e szervek védelmi tevékenységét, hanem egyszersmind a nemzetközi segítségnyújtás, illetve az annak elfogadásával járó koordinációs feladatok ellátásáért felelős szervezetként is, amelynek létrejöttével megfelelhetünk az adott időszakban jelentkező, új nemzetközi szerepvállalásainkból<sup>9</sup> származó kötelezettségeinknek. Az újonnan létrehozott BM OKF országos, megyei és helyi szinten működött.<sup>10</sup> Az intézmények elnevezéséből eltűnt az addig meghatározó „parancsnokság” megjelölés, ami egyúttal szimbolizálni igyekezett a polgári védelem katonai vonásoktól történő eltávolodását, polgáriasodását is.

Muhoray Árpád tapasztalatai és korábbi nyilatkozata<sup>11</sup> alapján a 2003. évi korszerűsítésekkel és fejlesztésekkel fellendülés mutatkozott, amely megnyilvánult többek között a polgári védelmi kötelezettségen alapuló polgári védelmi szervezetek létrehozásában és a vonatkozó okmányok bevezetésében. Lényeges lépésként megemlíthető, hogy megkezdődött a Magyarország területén telepített lakossági tájékoztató és riasztórendszer rekonstrukciója, valamint a hazai és a nemzetközi segítségnyújtásban közreműködő

<sup>8</sup> BERKI 2014.

<sup>9</sup> Észak-atlanti Szerződés Szervezete (*North Atlantic Treaty Organization*, NATO), Európai Unió (*European Union*, EU), Gazdasági Együttműködési és Fejlesztési Szervezet (*Organisation for Economic Co-operation and Development*, OECD). A továbbiakban a rövidítések szerepelnek.

<sup>10</sup> MUHORAY 2017.

<sup>11</sup> MUHORAY 2017.

különleges mentőszervezetek tevékenységének, védekezésbe történő bevonásának szabályozása. Továbbá 2010 júniusában az integrációban eltöltött első 10 év után középtávú jövőképet vázolt fel, amelyből a következő lényeges gondolatokat emeltem ki. A polgári védelmi feladatok hatékonyságának érdekében a jövőben kiemelten figyelemmel kell lenni az egyre gyakoribb szélsőséges időjárási viszonyok hatásainak következményeire és azok kezelésére. Javaslatot tett arra vonatkozóan, hogy folytatni kell fegyveres konfliktus esetén a lakossági oltalmazással kapcsolatos feladatokat, valamint fokozni kell a lakosság önmentő képességének tudatosságát. A jogszabályok, valamint a települések veszélyességi besorolásának korszerűsítése mellett felhívta a figyelmet a civil mentőszervezetek hazai és nemzetközi segítségnyújtásba történő bevonásának jogi szabályozására, valamint az óvóhelyi védelem követelményeire. Továbbá arra is rámutatott, hogy fel kell újítani a lakosság elavult légi- és katasztrófariaszító eszközeit, valamint az atomerőmű lakossági riasztó-tájékoztató rendszer vezérlését, és felül kell vizsgálni a polgári védelem hatósági és szakhatósági jogköreit.<sup>12</sup>

### *A magyar polgári védelmi szakterület változásai 2011–2021 között*

Az 1999. évi törvény módosításával kialakult a katasztrófavédelem integrált szervezete, amely a polgári védelem, a tűzvédelem és az iparbiztonság területeit öleli fel.

Alig egy évvel a kolontári katasztrófa bekövetkezése után, pár hónappal az Alaptörvény elfogadását követően szükségessé vált az Alaptörvény kereteibe illeszkedő új szabályozási környezet. A megelőző tapasztalatokból a törvényalkotó arra a következtetésre jutott, hogy a katasztrófák következményeinek elhárítása, illetve megelőzése alapvetően az állami szerepvállalás súlyának növelésével, a védelmi igazgatás területi és helyi szervei jogosítványainak megújításával és a szükséges megelőző intézkedések magasabb fokú szervezethez való megteremtésével lehetséges, biztosítva ezáltal Magyarország működőképességét, valamint lakosságának élet- és vagyonbiztonságát.

Az Alaptörvényben megjelent – a honvédelmi kötelezettség mellett – a polgári védelmi kötelezettség, a „katasztrófavédelmi feladatok” ellátása, és az ennek megfelelő részletszabályokat – köztük a személyesen teljesítendő, valamint a vagyoni szolgáltatásokról – az új katasztrófavédelmi törvényben fejtették ki.

2012. január 1-jén lépett hatályba a 2011. évi CXXVIII. törvény a katasztrófavédelemről és a hozzá kapcsolódó 234/2011. (XI. 10.) Korm. rendelet az egyes törvények módosításáról és annak végrehajtásáról (vhr.).

A változások főbb területei az alábbiak szerint összegezhetők.

<sup>12</sup> MUHORAY 2010.

## A veszélyes anyagokkal kapcsolatos súlyos balesetek elleni védelem erősítése

A kolontári események ihlette módosítások azzal a feltevéssel próbáltak számolni, hogy a hasonló balesetek bekövetkezésének esélye az állami beavatkozás, illetve szerepvállalás növelésével csökkenthető. Kézenfekvő megoldásnak a hatósági engedélyezési és ellenőrzési tevékenységek kiterjesztése, valamint racionalizálása tűnt. Mindebből leginkább a kiterjesztés valósult meg azáltal, hogy a nemzetközi követelményeknél alacsonyabb küszöbértéket határoztak meg (nem törvényi szinten) az engedélyezési eljárásokban. Iparbiztonsági hatóságot hoztak létre, valamint átszervezték a veszélyes áruszállítással kapcsolatos hatósági eljárásokat is. Új jelenséggént rögzítették ugyanakkor a katasztrófavédelmi bírság intézményének bevezetését. Az addig létező szankciórendszer ilyen bővítése szerencsés abból a megközelítésből, hogy az önszabályozás révén kényszerítőleg hat a szabálykövetési hajlandóság javítására, de a racionalizációs tevékenység mégsem ez, hanem a szakhatósági eljárások kiiktatása a veszélyes ipari létesítmények hatósági engedélyezési eljárásából. A törvényhozó (és nem melleleg a szakmai érdekképviselői szervek) meglátása alapján a hivatásos katasztrófavédelmi szerv központi szervezete maradéktalanul rendelkezik azzal a szakmai felkészültséggel, amely az engedélyezési eljárások lefolytatásához több mint elegendő.

## A lakosságvédelem erősítése

Az új szabályozási környezetben a jogalkotó a lakosságvédelem komplex szemléletével igyekezett ösztönözni a polgári lakosság kríziskezelési képességeinek fejlesztését. Ennek érdekében nemcsak a Nemzeti alaptantervbe vezették be a katasztrófavédelem alapvető ismereteit, de lehetővé tették azoknak a pedagógus-, a közigazgatási vezetőképzés és a polgármestereknek szervezett továbbképzések ismeretanyagába és gyakorlati képzéseinek kereteiben való megismerhetőségnek is. Új jogintézményként debütált a helyi önkormányzatoknál a védelmi igazgatási feladatokat támogató közbiztonsági referensek alkalmazásának lehetősége, illetve előírása. Kötelezték a médiaszolgáltatókat a közérdekű közlemények soron kívüli (akár műsormegszakítással járó) közlésére, és rendelkezéseket alkottak a lakossági riasztórendszer telepítésére vonatkozóan is.

Szabályozták továbbá a veszélyeztetett területre történő belépésre, valamint a terület elhagyására vonatkozó előírást. Ez talán az egyik legkomolyabb „szigorítás” a szabályozás keretében, ugyanis általa az érintett területen élők alapvető emberi jogait korlátozhatják. Az nem kérdés, hogy az emberi életek védelme érdekében legalábbis mérlegelhető egy ilyen jogszabály indokoltsága, a jogalkotó ugyanakkor párhuzamosan nem erősítette meg a korlátozás által érintettek jogainak védelmét, lényegében megfelelőnek tartva az Alaptörvény jogorvoslatra vonatkozó intézményesült garanciáit.

### A polgári védelem szerepének erősítése, a polgári védelmi szervezetek alkalmazásának fejlesztése

Az új jogszabály megszületése időszakában az volt az irányadó vélekedés, hogy egy világméretű katonai konfliktus kialakulásának esélye rendkívül csekély. Ennek megfelelően a polgári védelem korábbi távolodása a katonai-honvédelmi feladatoktól továbbra is vezérfonál maradt a polgári védelmi tevékenységek szervezése során. A fentiek tükrében kissé meglepő jelenség, hogy az állami kötelezettségvállalás terheinek enyhítése érdekében a veszélyelhárításban teret nyertek a speciális képességekkel rendelkező önkéntes, illetve civil szerveződések, persze a helyi és területi állami intézmények szakmai kontrollja mellett. Az új fókusz a lakosság létfenntartásához szükséges anyagi javak megteremtésére, illetve védelmére helyeződött. Érvényesülésének egyik tipikus jele, hogy az 1996. évi XXXVII. törvény a polgári védelemről lényegében integrálódott az „új” 2011. évi CXXVIII. törvény szerkezetébe, ugyanakkor horgonyként megmaradt az az alapelv, hogy fegyveres konfliktus esetén a polgári védelmi feladatok részei a honvédelmi kötelezettségeknek, így azokat az új honvédelmi törvény is szabályozza.

Az új szabályozási környezet tette lehetővé továbbá az egyre gyakrabban felmerülő rendkívüli időjárási jelenségek miatt bekövetkező rendkívüli események hatékony kezelését célzó katasztrófavédelmi szabályzat megalkotását, egységesítendő és szabályozandó a rendkívüli esemény által érintett területen tartózkodók alapvető magatartási normáit.

A polgári védelem szerepének növelése érdekében a területet érintő hatósági eljárásokat is újraszabályozták. Azok alapvetően szakmai szervezetekhez kerültek, ezzel is tehermentesítve az önkormányzatokat és egységesítve a követelményeket. Ugyanakkor a helyismeret hiányából fakadó kockázatokra a már fentebb említett közbiztonsági referensek eljárásba vonásával igyekeztek garanciát biztosítani a helyi egyedi körülmények figyelembevételéhez.

### A katasztrófák elleni védekezés hatékonyabbá tétele

E terület talán leglátványosabb változása az állami tűzoltóság létrehozása, a hivatásos tűzoltóságok egységes szervezetbe integrálása volt. Mindez az ország területének 20%-án elsődleges tűzvédelmi feladatokat ellátó önkéntes (köztestületi) tűzoltóságok létét és működését nem érintette. A feladatok állami átvétele alapvetően államigazgatási-finanszírozási szempontú átszervezés volt.

A 2011. évi CXXVIII. törvény bevezette a „katasztrófaveszély” fogalmát. Ezzel új időszakot határoztak meg a katasztrófa bekövetkezésével kapcsolatos események folyamatában. A veszélyhelyzetben alkalmazható beavatkozásokat és az azokat követő helyreállítási időszakot kiegészítette a mindezeket megelőző katasztrófaveszély időszaka, amelyben a megelőzési feladatok foganatosításának adtak teret azért, hogy amennyiben szükséges, előre kidolgozott tervek alapján azonnali intézkedések születhessenek az emberi élet, a létfenntartáshoz szükséges anyagi javak, a kritikus infrastruktúrák védelme és a lakosság alapvető ellátásának biztosítása érdekében. Ezen „előzetes” intéz-

kedések megfelelő alkalmazásával szerencsés esetben elkerülhetővé válhat a rendkívüli állapot elrendelése, fenntartva ezzel az állam normális működési rendjét.

### *A magyar polgári védelmi szakterület változásai 2022-től*

2013-tól Európa biztonsági környezete jelentős átalakuláson ment keresztül.

„A veszélyeztető tényezők sokrétűsége napjainkra egyre nyilvánvalóbb. A természeti és civilizációs katasztrófák, a fegyveres konfliktusok, a terrorcselekmények mellett számolni kell a globális felmelegedés, a migráció, a járványok következményeivel, az energiaellátás, az informatikai, a távközlési és a szállítási rendszerek kieséséből adó rendkívüli helyzetekkel, amelyek komoly terhet jelentenek a lakosságra nézve.”<sup>13</sup>

Mindeddig a jogalkotó esetről esetre kényszerült reagálni az említett fenyegetésekre és kihívásokra, de az eseti intézkedések rendszeresen képezték kritika tárgyát mind a belső, mind pedig a nemzetközi politikai fórumokon.

2021. június 25-én jelent meg a *Magyar Közlöny*ben a közlemény, amely szerint elfogadták a 2021. évi XCIII. törvényt a védelmi és biztonsági tevékenységek összehangolásáról.<sup>14</sup> A hatálybalépés előtt álló törvény alapvető célja egy, a komplex biztonság megközelítéséhez illeszkedő, összehangolt védelmi és biztonsági rendszer kialakítása.<sup>15</sup>

Az új törvény az eddig kialakult, ágazati alapú működést egy új és hatékonyabb együttműködést ígérő összkormányzati koordinációs rendszerrel váltja fel, ezzel hatékonyabbá téve az Alaptörvény különleges jogrendi szabályozásának alkalmazását, kiegészítve azzal az új szemlélettel, amely kiemelt területként határozza meg a társadalom felkészültségének és biztonságtudatosságának erősítését. A törvényszöveg megalkotója a hatékony válságkezelés érdekében egy új szerv alapítását rögzíti. Ez a védelmi és biztonsági igazgatás központi szerveként várhatóan alkalmas lesz a rövid idő alatt változó körülményekhez gyorsan alkalmazkodni és azokra gyorsan reagálni. Mindennek érdekében e hatóság részére minden olyan szükséges jogosítványt biztosítanak, amely lehetővé teszi az eseti operatív döntések meghozatalát, valamint a fegyveres és rendvédelmi szervek tevékenységének összehangolását Magyarország működőképességének fenntartása, valamint állampolgárai élet- és vagyonbiztonságának megőrzése érdekében mind a rendes, mind pedig a különleges jogrendi időszakok alatt.

<sup>13</sup> HORNYACSEK 2019; PADÁNYI 2015.

<sup>14</sup> 2021. évi XCIII. törvény a védelmi és biztonsági tevékenységek összehangolásáról.

<sup>15</sup> LÁSZLÓ 2022.

## Nemzetközi katasztrófa/veszély esetén történő segítségkérés és segítségnyújtás áttekintése

1957-ben a II. világháború pusztításából okulva hat ország szerződést kötött egymással az európai béke fennmaradása érdekében. E közösség gyarapodásával a mai Európai Unió (az Egyesült Királyság kilépésével) immár 27 tagot számlál. A kezdetekben alapvetően gazdasági, kereskedelmi szövetségként indult szervezet az évtizedek alatt egyre mélyebb integrációt valósított meg. A folyamat részeként erősödött az együttműködés a tagállamok között, amely a segítségnyújtás mellett más tennivalókkal is együtt járt. Többek között 1999-ben egy polgári védelmi akcióprogramot hoztak létre, amelynek célja, hogy az EU támogatást nyújtson a tagállamoknak. A Polgári Védelmi Mechanizmus (a továbbiakban: Mechanizmus) megvalósulásával, a költségvetés hozzárendelése révén számos új lehetőség merült fel. Ilyen volt a humanitárius és katasztrófa-segítségnyújtás. A költségvetés mellett az EU-nak meg kellett újítania a polgári védelmi szabályozást is. A következő változás a történelem során a lisszaboni szerződés aláírása, amely kibővítette a biztonsággal kapcsolatos szabályok körét. A legfőbb cél az lett, hogy az EU-ban közös nyelvet beszéljenek a katasztrófavédelem területén, valamint további intézkedéseket hoztak. A nemzetközi katasztrófák esetén történő segítségnyújtás és segítségkérés több minisztériumot is érinthet. Az érintett tárcák közötti koordinációt, valamint a segítségnyújtásban részt vevő szervek tevékenységének megszervezését és egyéb operatív feladatokat a BM OKF végzi. Ebben az operatív munkában fontos elem a nemzeti kapcsolattartó pont, amely az EU, a NATO, az Egyesült Nemzetek Szervezete (a továbbiakban: ENSZ) és egyéb regionális és kétoldalú katasztrófavédelmi szövetség rendszerében működik.<sup>16</sup>

A BM OKF-nek és a katasztrófák elleni védekezésért felelős miniszter irányítása alá tartozó, végrehajtást végző szervezeteknek a katasztrófák elleni védekezésben kiemelt a szerepe. A hazánkban megalakított katasztrófavédelem 2000-ben még egész más nemzetközi környezetben tevékenykedett, de az új törvény pótolta az előző rendszer hiányosságait. A 2011. évi CXXVIII. törvény a katasztrófavédelemről és a hozzá kapcsolódó egyes törvények módosításáról III., a katasztrófák elleni védekezésért felelős miniszter irányítása alá tartozó, a katasztrófavédelem végrehajtását végző szervekről és feladataikról szóló fejezetében felsorolják a nemzetközi együttműködés területén végrehajtandó, a BM OKF felelősségi körébe tartozó feladatokat.<sup>17</sup>

A Mechanizmuson keresztül a Veszélyhelyzeti Reagáló Központ (*Emergency Response Centre, ERC*) gyűjti a világ veszélyeivel kapcsolatos beérkezett információkat, és segítséget nyújt, valamint állandó kapcsolatban áll az Európai Unió 27 tagállamával. Az ERC ügyeleti feladatait a Közös Veszélyhelyzeti Kommunikációs és Információs Rendszeren (*Common Emergency Communication and Information System, CECIS*) keresztül látja el. A CECIS nemzetközi adatbázisok tárolására szolgál. 2007-ben a Tanács elfogadta a legok, vagyis polgári védelmi modulok létrehozását, amelyek bármely katasztrófa esetén, humanitárius segítségnyújtásban vagy ipari balesetben bevetethetők. Magyarország

<sup>16</sup> TÓTH-ENDRŐDI 2015.

<sup>17</sup> 2011. évi CXXVIII. tv. 23. § 5. pont.

három modullal rendelkezik: a Hunor nehéz és közepes, valamint a Huszár közepes kutató-mentő egységekkel. Amikor az EU területén kívül kell segítséget nyújtani, akkor elsőként a kárfelmérő és koordinációs csapat megy a helyszínre az EKR összekötő tiszttel, aki kapcsolatot tart Brüsszellel. A Polgári Védelmi Pénzügyi Eszköz célja a tagállamok közötti együttműködés támogatása. A Mechanizmus segítségnyújtására szükség volt hazánkban a vörösiszap-katasztrófánál is. A tagállamok először felmérik, hogy van-e lehetőségük a segítségnyújtásra, majd tájékoztatják az ERC-t. Magyarország legfőbb prioritása az árvízvédelem és a kritikus infrastruktúra védelmére vonatkozó nemzetközi együttműködést ösztönző dokumentum elfogadása volt. A humanitárius segítségnyújtás, a kritikus infrastruktúrák védelme, a vegyi, biológiai, radiológiai és nukleáris eredetű anyagok biztonságának fokozására szolgáló, 2009-ben elfogadott *CBRN-akcióterv* kidolgozása, a 2012-ben induló 112-es segélyhívó szám, a Seveso I., II., III. irányelv kidolgozása mind fontos eleme a nemzetközi segítségnyújtásnak és a lakosság védelmének. A katasztrófavédelem részét képezi az Országos Nukleárisbaleset-elhárítási Rendszer (ONER) is, amelyben speciális feladatokat hajtanak végre a nukleáris balesetek megelőzése érdekében.<sup>18</sup> A beavatkozásoknál fontos szerepe van az ENSZ Katasztrófafelmérési és -Koordinációs Rendszernek. A csoport tagjai készenlétben vannak, és 24–48 óra alatt képesek a helyszínre érni. A NATO a II. világháború után jött létre 1949-ben, hogy tagjai számára biztosítsa a szabadságot és a biztonságot. Irányítási székhelye Brüsszel, kijelölt állandó képviselővel. A NATO-n belül civil program a Polgári Veszélyhelyzeti Tervezés (*Civil Emergency Planning*, CEP), amelynek feladata a tervezés, elemzés, adatok biztosítása. A programban hazánk 1995-től vesz részt, az 1999-es NATO-csatlakozástól kezdve még aktívabban. A NATO szervezeti hátterét a Polgári Veszélyhelyzeti Tervezési Bizottság (*Civil Emergency Planning Committee*, CEPC) foglalja össze. A NATO katasztrófa-segítségnyújtási rendszerének alapidokumentuma az Euro-atlanti Partnerségi Tanács (*Euro-Atlantic Partnership Council*, EAPC) külügyminiszterei által elfogadott, a *Nemzetközi Katasztrófa-segítségnyújtás Megerősített Gyakorlati Együttműködéséről* szóló dokumentum.<sup>19</sup>

A civil-katonai együttműködés mindkét oldal előnyeit szolgálja, ezért azt tudatosan kell fejleszteni.<sup>20</sup> Magyarországon 2003. július 1-jei hatállyal alakították meg a Magyar Honvédség Civil-katonai Együttműködési Központot.<sup>21</sup> A katonai nemzeti CIMIC-központ más szervezeti elemek szakállományával együtt a civil-katonai együttműködés szövetségi szervezet elemeinek részét képezi. A szervezet megalakulásán túl a keletkezett tapasztalatok feldolgozásával folyamatos fejlődésen ment keresztül a szabályozási környezet is.<sup>22</sup> Ennek az új képességnek számos előremutató és hasznos hozadéka lehet. Egyrészt megvalósul egy szakmai irányító szerv, és megjelennek speciális szakfeladatok egység-, esetenként alegységszinten. A feladatok ellátója a szakmai támogatás mellett közvetlenül feladat-végrehajtó csapatok állománya képviselőjében képes kapcsolatot

<sup>18</sup> MUHORAY-BECZE 2013.

<sup>19</sup> MUHORAY-BECZE 2013.

<sup>20</sup> PADÁNYI-ONDRÉK 2020.

<sup>21</sup> LÓDERER-RÁCZ 2011.

<sup>22</sup> PADÁNYI-ONDRÉK 2020.

teremteni a helyi közösséggel, azok különböző politikai és gazdasági vezetőivel, kooperatív módon ismereteket szerezve a kialakult szűkebb és tágabb környezetről, helyzetről. Segítheti az együttműködést a problémák megoldása érdekében, javítva ezzel a Magyar Honvédség megítélését. Nem utolsósorban a feladatellátás keretei közötti kapcsolatteremtés az államigazgatás más szerveivel (katasztrófavédelem, rendőrség, önkormányzatok) csökkenti az indokolatlan párhuzamosság kialakulásának esélyét, ezáltal a végrehajtás költségeit, anyagi terheit is. Végül a lélektani hadviselés (*psychological operations*, PSYOPS) alkalmas a gyors és hatékony lakossági tájékoztatás végrehajtására, kívánatosabb mederbe terelve a rendkívüli események folytán keletkező hangulati jelenségek következményeit.<sup>23</sup>

## Összegzés

Az elmúlt időszak globális változásai hatással voltak a jelenlegi polgári védelmi rendszer kialakulására, ezáltal főként a lakosságvédelmi feladatok újragondolására.<sup>24</sup>

A polgári védelem az emberi közösségekkel együtt alakult ki, és végigkísérte azokat a társadalmi fejlődésük útján. Fókuszában alapvetően az emberi élet és az anyagi javak védelme állt, és az alapja azóta is változatlan, de számos új szemponttal és területtel gazdagodott. Az újkorban a technológiai fejlődés megkövetelte, hogy a polgári védelem a katonai szempontoktól egyre inkább elhatárolódjon. Ennek megfelelően jellemző renddé vált, hogy a védelmi minisztérium irányítása alól más, jellemzően a belügyi tárca irányítása alá került a szakterület. Az adott kor technológiai fejlettségét tükrözte a polgári védelem technikai és szervezeti kultúrája. A napjainkban ismert polgári védelmi szervezetek a II. világháborút követően alakultak ki. A 20. század jelentős részére a hidegháború nyomta rá jellemző bélyegét, ebben az időszakban a polgári védelem az állandó háborús fenyegetésre igyekezett választ adni. A kétpólusú világpolitika átrendeződésével a polgári védelem egyre jobban eltávolodott a katonai szemlélettől, és igyekezett választ találni az új civilizációs kihívásokra. Hazánkban az 1999. évi katasztrófavédelmi törvény volt az első jelentősebb állomás ezen a fejlődési úton, és ekkor vált önállóvá a polgári védelem. A 21. század első évtizedeinek tapasztalatai kényszerűen hozták magukkal a polgári védelem, az iparbiztonság, illetve a katasztrófavédelem újabb szintlépését, aminek eredményeként a 2011. évi új katasztrófavédelmi törvény megalkotásával létrejött az integrált katasztrófavédelmi szervezet.

Napjaink kihívásai továbbra is rendszeres próbatételt jelentenek a szakmai szervezetek számára, a társadalom időről időre új, eddig ismeretlen kihívásoknak kénytelen megfelelni. Magyarország ezen kihívások megfelelő kezelése érdekében megalkotta a védelmi és biztonsági tevékenységek összehangolásáról szóló 2021. évi XCIII. törvényt, és azzal együtt létrehozta a Védelmi Igazgatási Hivatalt. A jövőben ennek a hivatalnak lesz a feladata, hogy központi irányító szervként összefogja és koordinálja a katasztrófavédelemben

<sup>23</sup> LÓDERER–RÁCZ 2011.

<sup>24</sup> NOVÁKY–KÁTAI–URBÁN 2018.

részt vevő különböző ágazati intézmények, valamint a nemzetközi kapcsolatok keretében rendelkezésre álló más nemzetek különböző szervezeteit, úgy belföldön, mint a külföldi rendkívüli helyzetek elhárítása során.

### Felhasznált irodalom

2011. évi CXXVIII. törvény a katasztrófavédelemről és a hozzá kapcsolódó egyes törvények módosításáról.
- 234/2011. (XI. 10.) Korm. rendelet a katasztrófavédelemről és a hozzá kapcsolódó egyes törvények módosításáról szóló 2011. évi CXXVIII. törvény végrehajtásáról.
- BERKI Imre (2014): A magyar polgári védelem történeti áttekintése. *Rendvédelem-történeti Füzetek*, 24(35–38), 15–24. Online: <https://doi.org/10.31627/RTF.XXIV.2014.35-36-37-38N.15-24P>
- DRASKOVICH Edina (2020): A különleges jogrend és a veszélyhelyzet. *Infojegyzet*, 8(6), 1–4. Online: [www.parlament.hu/documents/10181/4464848/Infojegyzet\\_2020\\_6\\_kulonleges\\_jogrend+%281%29.pdf/f7c3e7e1-9b7d-cb32-3bf2-174e8d25b56c?t=1585507104211](http://www.parlament.hu/documents/10181/4464848/Infojegyzet_2020_6_kulonleges_jogrend+%281%29.pdf/f7c3e7e1-9b7d-cb32-3bf2-174e8d25b56c?t=1585507104211)
- HORNYACSEK Júlia (2019): A lakosságvédelem korszerű értelmezése, helye, szerepe a védelmi rendszerben és a védelmi igazgatással való összefüggései. In HORNYACSEK Júlia (szerk.): *A védelmi igazgatás rendszere és a honvédelmi igazgatással való kapcsolatának elméleti és gyakorlati összefüggései*. Budapest: Dialóg Campus, 133–152. Online: <https://bit.ly/3XxTQb5>
- LÁSZLÓ Viktória (2022): A különleges jogrend és a veszélyhelyzet intézménye Magyarországon – aktuális kérdések és a 2023-tól hatályba lépő szabályozás. *Polgári Védelmi Szemle*, 14, DAREnet projekt különszám, 201–215. Online: [www.mpvsh.hu/letoltes/document/download.php?id=314-xiv-evfolyam-darenet-projekt-kulonszam-2022](http://www.mpvsh.hu/letoltes/document/download.php?id=314-xiv-evfolyam-darenet-projekt-kulonszam-2022)
- LÓDERER Balázs – RÁCZ Réka Magdolna (2011): A klímaváltozás és annak következményeire való felkészülés lehetséges jövőbeni aspektusai. *Hadtudományi Szemle*, 4(3), 91–98. Online: [http://epa.oszk.hu/02400/02463/00010/pdf/EPA02463\\_hadtudomanyi\\_szemle\\_2011\\_3\\_091-098.pdf](http://epa.oszk.hu/02400/02463/00010/pdf/EPA02463_hadtudomanyi_szemle_2011_3_091-098.pdf)
- MUHORAY Árpád (2010): A polgári védelem helye és szerepe, feladatai hazánkban a XXI. század első évtizedében. *Polgári Védelmi Szemle*, 19–35. Online: [www.mpvsh.hu/letoltes/pvszemle/pv2010.pdf](http://www.mpvsh.hu/letoltes/pvszemle/pv2010.pdf)
- MUHORAY Árpád (2017): A polgári védelem helye a modern katasztrófavédelemben. *Hadmérnök*, 12(2), 188–200. Online: [http://hadmernok.hu/172\\_15\\_muhoray.pdf](http://hadmernok.hu/172_15_muhoray.pdf)
- MUHORAY Árpád – BECZE Réka (2013): *A katasztrófavédelmi szervek nemzetközi együttműködése*. Budapest: Nemzeti Közzolgálati Egyetem.
- NOVÁKY–KÁTAI-URBÁN (2018): Development of Civil Protection of Hungary. *Pozhary i Chrezvychajnye Situacii: Predotvrasenie Likvidacia*, 1, 89–95.
- PADÁNYI József (2015): Műszaki zár a határon. *Műszaki Katonai Közöny*, 25(3), 21–33. Online: <https://folyoirat.ludovika.hu/index.php/mkk/article/view/2468/1740>
- PADÁNYI József – ONDRÉK József (2020): A katonai erő hozzájárulása a keresztények védelméhez a koronavírus elleni védekezés során itthon és külföldön. In UJHÁZI Lóránd (szerk.): *Budapest-jelentés a keresztényüldözésről 2020*. Budapest: Mondat, 391–406. Online: [https://www.academia.edu/44834428/A\\_katonai\\_ero\\_hozzajarulasa\\_a\\_keresztenyek\\_vedelmehez\\_a\\_koronavirus\\_elleni\\_vedekzes\\_soran\\_itthon\\_es\\_kulfoldon](https://www.academia.edu/44834428/A_katonai_ero_hozzajarulasa_a_keresztenyek_vedelmehez_a_koronavirus_elleni_vedekzes_soran_itthon_es_kulfoldon)
- TÓTH Tibor – ENDRÓDI István (2015): Az önkéntes mentőszervezetek alkalmazásának nemzetközi tapasztalatai. *Bolyai Szemle*, 24(3), 188–200. Online: [www.uni-nke.hu/document/uni-nke-hu/bolyai-szemle-2015-03.original.pdf](http://www.uni-nke.hu/document/uni-nke-hu/bolyai-szemle-2015-03.original.pdf)